

ШЫН

Совет Эвилелинниң Коммунисттик партиясынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин
ажылчы чоннар депутаттарынын область Советинин органы

1925
май
24
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 100 (2785)
ӨРТӨЗ 20 КОП

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).

БИСТИЦ ОБЛАСТА (1 арын).

Ф. Кузьмин.—Совет Эвилелинниң Коммунисттик партиясы—совет улустун башкарычы болгаш ууртукчу күжү (2 арын).

Т. Норбу.—Тарылганын байырламы (3 арын).

(3 арын).

В. Узем.—Райпроткомбинаттын чедикшилик (3 арын).

А. Силаев.—Шыгжамырын... массаже (3 арын).

Ч. Яндай-гол.—Өрөндилге-кижизиндеги ажилы экижидер (3 арын).

Номчулуктар бижип тур (3 арын).

В. Семёнов.—Уругларга аян дымтанылг (3 арын).

В. Касаткин.—Национал айгырымын шийтирээринин талазы-биле Кызыл Улус Республиканын чедикшиликтери (4 арын).

Корда болушкуннар (4 арын).

Бокс талазы-биле Европанын бирги чери дээш (4 арын).

Эгелекчи чогаалчылар-биле ажилды күштелдирер

Ажылчы чоннарны кижизинде, ылангы анык салгалчыларны коммунисттик херөөне бердинге, моондуктардан көртөс, оларны ажыл шыдаар кижилер кылдыр кижизинде совет литературага уугу ужурулузы. Оң кайгычытыг чогаалчыларга хей националдыг совет улустун күштүг, делгем чорудууларын көргүзүп, совет кижилерин чагай ажилыштерин чырып турар. Оң ажилчылар, хөдөлгүн, демиселерин бистин амыктарыны өрөңгө, оң үлгерин шийткөдөн ап турарлар.

Совет литература болуун улзунга, оң өргө-ажыктарына, сорулгаларына бараан болуп турар. Бичанга бистин партияны, бистин чазаанын литературага херөөн чыгууга көрүп, оң хөгжүлгө эңге ургучу салып салып, ажилы айтышкыларын өй-шаанда уйдурчуп, чогуу уудурулганын берип турарлар.

Совет Эвилелинниң Коммунисттик партиясынын болгаш Совет чазактын хун-бүрү салгыш салымшыкынын ачык-биле Тываның национал хөдөлгүн, социалисттик уез-шынардыг культураны, оң чарлык кезе болуп тыва литература шапкыны биле хөгжүп турар.

Тыва литературага чогаалчылардын саны көвүдөп, шымары белдиг, идеялыг утказы ханыдан, тематиказы калыптан турар, оң чогаалчылардын анык, салымшык, эгелекчи бижикчилер-биле неметини турар.

Тыва литературага чамдык чогаалчылардын анык кызыгарында дашаар, бүгү совет номчуучуларга сураткып турар. Оларны орус дымдык кырында очулдурган, төп журналдарга өрпөп турар апарган. Чижээлээрге, «Араттын сөзү» орус, украин, казах, польша, немец дымдык кырында очулдурган.

Тыва чогаалчыларын чогаалчылардын болгаш очулдургаларында тургустунган өрөндилге номнарын Төвөөн чуртунд най-сылды — Москвага парлап үндүрүп турар. Оларны тыва школаларга өрөңгө турар. Тыва чогаалчыларын чогаалчыларга тускай номнар кылдыр, чымдыктар кылдыр парлап үндүрүп турар. Инда чүгле мурдундан тура бижип келген чогаалчыларын чогаалчылар кирип турар өнес, харын эгелек чоругу чогаалчыларын чогаалчыларга парлатып турар. Ю. Копт эгештиң «Ховуун аялгалары» деп чымдыктын парлатып үнгөн, С. Сюрюновтун «Баштайгы ном» деп чымдыктын парлатып үнүп турары оң база бир херечини. Эгелекчи бижикчилерин чогаалчыларын чымдыктарын Тыва ном үндүрер чор парлагына белеткен турар. Ол чымдыктар Сувакит, Кызыл-гол, Серен, Бада, Арапчор, Будажи болган өскөдө эгелекчи бижикчилерин чогаалчылар кирип турар. Оларнын чамдык чогаалчыларын солуннарда, «Улуг-Хем» деп алынахта парлап турар. Индыг хөдөр-биле тыва литература салымшык аныктарын чогаалчылар-биле неметини турар. Олар бижикчилерин чүтүлдүгүн, аралашкынынын илеретип турар.

Чээрин шаа чылдың мурдунда бижик чок чоран тыва улус ам болуу национал литературалыг, уран-чүтүлдүг, чогаалчыларын, артистерлиг болган. Олар анык чогаалчылар-биле, артистер-биле хөдөлүп турарлар. Маңа Тываның ажилчы чоннары өөрүп, моорган Совет чазактын, Коммунисттик партиянын салгыш салымшыкынын, кичөөңгөнүн илерөөшкенин көрүп турарлар.

Маңага тыва литературага амгы байдалы, оң кадрларын өңүп турары совет литературага мурдунда турар сорулгаларын деңдигине четпейн турар.

Моон-биле хөдөшүр, ылангы анык чогаалчылар-биле ажилдарын чедир чорутууларын турарын демгелээр чүтүлдү. Эгелекчи бижикчилерге дузалыг хөмчөгөлөр, консультациалар чорутууларын турар. Литературага тус-тус жанрларынын талазы-биле негеделерин, дүңгөнерин, мергежилди аргаларын дуржулгагы өргү чогаалчылар солуннарда, алынахта биживейн турар. Оң уужун эгелекчи бижикчилер мергежилди сумелерин чедир албайн турарлар. Оларын чыгайын турар, оларнын чогаалчыларга рецензияларын өвөөш бижип турар, тускай чагаалашкынынын кылбайн турар. Оларнын ортузунга шүгүмчүлдөдү калбартын имдабайн турар, делгеренгей, тайылбырлашкынын шүгүмчүлдөдү болбайн турар.

Эгелекчи бижикчилерин чогаалчыларын утказ талазы-биле кылдыр, мергежил талазы-биле чамык болуп турарын, оларнын шүдүстери, ырлары, расказлары, очерктери литературага белик негеделерин чедир имдабайн турарын үстүңгө айтып четкестер-биле тайылбырлап болур.

Совет чогаалчылар Эвилелинни Тыва салбыры бо талазы-биле хууулеңгени күөстөйин турар, болуун организацик саванын үндүрбейн, нини четкестер-биле эштепип турар. А ВЛКСМ обкомунда, аныктарын солуннардын редакцияларында бо талазы-биле ажилдарын боттарында хаммаарыштыр көрбөйн, харын анал-да күзөөшкени-биле азы боттарында чыгайын чуртап олуруп турарлар. Индыг байдалы «Сылдысчыга» солунга келген чогаалчыларын чамдыктарын Чогаалчылар Эвилелинниң салбырыны шийткөдөр чоруктар, аныктарын солуннардын арлыгына эгелекчи бижикчилерин чогаалчыларын дугайында рецензиялар, чүдүлдө чамдык үнөй турары төдөргай херечилер турар. Маңага бо организациаларын талазында, Чогаалчылар Эвилелинниң салбырында, ВЛКСМ обкомунда, обкомдан школаларда, клубтарда литература бөлүмнөринин ажилыгы кичөөңгөй сазбайн, анык артыкчылыгы-да, консультацик-да уудурууга бербейн турар. Мынын байдалы тургустунган хаммаарыгга чок кылдыр көрүктү болдурбазын тыва анык литературага хөгжүлгө эңге турар.

Совет улустарын аныкчу аялгаларына белеткен турар улус бүртүгүнү чечен литературага хөгжүлдүгө, оң салымшык эгелекчи бижикчилер-биле долдурарына таарымчалыг байталар бистин чүртүвүста, Тыва область тургустунган, материалдыг парлагы суурлар бар, чаа-чаа чогаалчылар тургузулууга боттары бердинги, анал ыналып турар, боттарынын баштайгы чогаалчыларын бижип турар кадрлар өңүп турар. «Бистин чүртүвүстүн улустарын национал культураның хөгжүлдүгө болгаш чечектендишкенин партия деткин келген болгаш деткин-да апар» деп И. В. Сталин айтыган. Улуг баштыкчынын бо айтышкынын уудурууга болдуруп, анык литературага хөгжүлдүгүн херөөн деткин партиянын, советтин, комсомолдун организациаларында улам күштелдирери неметини турар.

Маңага тыва чогаалчыларын сорулгалык болза, боттарынын политиктиг болгаш чечен литературага талазы-биле билдирин бедиин турган, номчуучуларын өңүп турар негеделерин ханы идеялыг, чечен мергежилди чогаалчылар-биле ханылары, бистин чүртүвүстүн коммунисттик улус турар улустарын улам-болал талазы-биле нини эргининге боттарынын салымшыкын кириери болур.

ИЙИ МУН МЕТР БЕДИКТЕ ВИНОГРАД ҮНӨР ҮНҮШТЕР

КОБ-БУЛАК. (Помна-Дарыя область). Бедик дага Бард Маркс аттыг колхозта антропоидтик чечектендишкени эгелей берген. Колхозчулар далай денелдерин ийи мун метр бедикте туруп винограду үнүштерин бир дугаар-ла дүжүтү ажаап азыр. Коб-Булак районун колхозтарына моон мурдунда виноград өстүрбөй турган. Кызылмал суггарыга кылдыр болдумас чеге ол культураны өстүрүп үндүрерине ажилыгы өнес деп санап турган.

Даг зонамына виноградты тарып олурканынын баштайгы дуржулгазы аян түндүгүн берген. Бард Маркс аттыг колхозтун 15 гектарда тарып олурган виноград үнүшү шунтуу аңа үңүп болуун көргүскөн. Районун ам база 4 колхозтары виноград үнүштерин бо өтүгүн тарып олуртуп.

Бедик дага виноград үнүшүн колхозчуларын хөгжүлдүгүнө уугу дузалыктын көдө ажил-агындыг тускай эртемчилер болгаш өрөм ажилдакчылары көргүзүп турар. (СЭТА).

Хову бригаданы бүрүзүндө механизация

СТАВРОПОЛЬ. Крайның мурдунда МТС-тери чаз дүжүтү ажаап алырынга чедикшилик белеткен турар. Назежинский, Обилеский, Московский болган өскөдө станцияларын механизаторлары септеге кылдырып белдирешкен артыгы ажилдакчылар, комбайнар септегенин хууулазын бетиңе коосаң. Крайның колхозтарына комбайнар-биле тараа культураларын 98 хууун ажаап азыр. Тарынын үстүңгө чаз арылашкынын, механизациянын болгаш чүдүрүлгө эңгө турар.

Индарын-биле МТС-тер көдө ажил-агын эртеледерин хову бригаданын бүрүзүндө механизациянын шандын дерип тургузулууга дузалал турар. Ботословский, Казынский, Овеченский МТС-тери бетонвал каан шөлдүг механизациянын 45 шаңдарын тургузуу турар. Крайның колхозтарына өрткөн чыла-газынын үш катап хөй механизациянын шаңдарын тулуп тургускан турар. (СЭТА).

Совет Эвилелинде

Волга - Актуба шыгында

Украин ССР. Харьков хоорай чылдың каас-чараш болуп турар. Сталинчы бешик беш чылдың дургузунда оң кудумчуларынга болган шөлдөргө хөй кызы-оң чаз бажынар туттунар.

Чурукта: Тевелек шөлдүңе Харьков-көвүң хоорөвөдүнүн чаз бажынын тууду.

Чуруу Е. Андреевтин. СЭТА-ның пресс-фотокамы.

АСТРАХАНЬ. Волга-Актуба шыгы—өңгө үнүш дүжүтүгү хөмөр үнүшери Сталинградтан Каспий далайга чедир чалынган. Оң шөлдү 1.300 мун гектар болуп турар, оон 700 мун гектар черин суггарылгалыг чер ажилы кылдыр ажилгап турар.

Шык черлерин ажилгаары-биле Астрахань область «Волга-Актубастрой» деп туудушкун конторазын, ийи машина-мелиоративтиг болгаш экскаватор станцияларын тургускан. Бирги чергенги техникалары-биле чепселенген оң-он МТС-тер үнүш-дүжүтүгү черлерин ажилгаала кирип турар. Суг шыва алышкынында бүтүрүлдүгү камгаала болза, улуг чер чаздар апарган. Ажилгаала кирген 28 мун гектар черде насос станцияларын болгаш азын-бүрү суг туудушкуннарын тургузуп турар.

«Красный партизан» көдө ажил-агын артык ажилгап эгелек черден байтайгы чылда бир гектардан-на 65 азык центнер чамын тараан кызылгасы алган, «Заветы Ильича» колхоз 1107 центнер помидору ажаап алган, арбуз дүжүдү бир гектардан-на 500 центнер четкен, яблоку—400

центнер, ристия—72 центнер четкен. Шыктык туудушкуннарын шыкты ажилгаала кириерин ургучулар турар. «Присеве участвова» планнашкын ажилын чорудуп турар Григорьевтин болгаш Кузьминин трактор отрядтарынын механизаторлары Калустинский районун Сталин аттыг болгаш «Борьба за мир» колхозтарынга 2 мун гектар үнүш-дүжүтүгү чери дүжаалаң. 13 насос станцияларын туудушкуну түдүктөп чоруп турар, доктаа мал суггарыкчыларын бетоннап турар Улуг шөлдөр суггарылганын чаз системанын шийткенин турар. Ажилгаала кирген участкаларда, ховуларда тарыла өл чештирилгенине баар оруктарын кылдып турар.

Болхозчулар шык черлерде азын-бүрү вогааларын тарып олуртуп турар. Ону тарып шөл өрткөн чылдагымында ийи катап калбартынган. Хөй чылда үнер сепкенини улуг шөлдөргө бир дугаарында тарып турар. (СЭТА).

Суггарылга болгаш кургадылга системалары

ГАТЧИНА (Ленинград область). Гатчинаның мотор-септелге заводу май 19-та суггарылга системаларын туудушкуннарга хереклээр эң баштайгы азынгы күштүг агрегаттык шөлдөргө кылган. Ол агрегат ховуе суг дамчыдыр калбак бутаны кылдыр. Ол агрегат каскан довуран бутанын кылдыны салып турар, ол чорук бутанын ханын улагтырып, бутаны дамчыштыр хөй сугну арттиерин болдуруп турар.

Чаз машинаның конструкциясын Соңгучулук суг техникалыг болгаш мелиорацианың өрткө-шынчыл институтунун эр-белеткен чорудуп турар.

тем ажилдакчылары Б. В. Рощаковский, И. И. Смирнов болган Г. А. Кузнецов чогаалган.

Соңгү болган Ломоносов МТС-теринин ажил-чорудууларын зоналарынга областтын колхозтарынын шөлдөрине ол инсти-туттун коллективини кылганы чер суггарынын болгаш кургадылыг агрегаттары ажилгап эгелек. Оларнын дузалыкы-биле бугалар казарын, төштерин болган дантарын тура тыггарынын база өске-да ажилдарын дүргөн кылдып болур. (СЭТА).

Севастополь. Улуг Далайыг кудумчу. Чуруу Н. Леонтовичини. СЭТА-ның фотохроникамы.

Бүгү-дө элеваторларын болгаш белеткел пункттарынын чык дүжүр-чүдүрер ажилдары дозуу-биле механизацияланган турар. (СЭТА).

Бистин областа

Экзамениер сөөлүндө чайгы дыштанылгага

Тураның тыва чеди тыва школарынын өрөңгөчилери болган башкылары шийткенин үе—шичкенин база доозарын экзамениерге эгелек киришкен. Башкылар болган өрөңгөчилер экзаменерге хынамчалыг белеткел-биле ужурашканын турарлар.

Экзаменерин чыгарып үлгеринде не-медде калпаашкынын чорударын тускай өрөөндери тургустунгулаан болган оларда көргүзүп материалдары, немедде литературага хөй-биле делгетинген. Экзаменерин болгаш консультациаларын расписаниелерин белеткен асман. Консул-тациалар өй-шаанда бедик шынардыг өрткенин турар.

Өрөңгөчилер экзаменерин чедикшилик дооскап, чайгы дыштанылгага төрөөн чыгарар.

«Барлык» совхозта

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫ. (Телефон-биле). Барыны-Хемчик районда «Барлык» совхозта шөлдөргө баштайгы тарынганын тараа культуралары 15—20 сантиметр хире үңгүлдө келген. Совхозтун тараагызы майның 21-ге чедир 200 азык (оң иштин кызылгасы 120) ганы суггарган. Моон-биле калы вогаа олуртулгалык болган өске-да тарылгаларын база калбартып турар.

Колхоз библиотеказында

Улуг-Хем районун СЭБП-нин XIX съездин аттыг колхозунда библиотека тургустунганын бээр 3 чыл ажин турар. Баштайгы чылдын библиотеказы номвар өвөөш, бажыны алып турган. Ам колхозтун библиотеказы магалы-биле өскө-рилген. Библиотекада орус, тыва дымдар кы-рында номнар шык көвүдөп. Библиотека-нын иштик байдалы чургунап, литерату-ралар чысвалды-биле чый салынып. Ол ам бугу колхозчуларын библиотека-ны аларган. Библиотеканын ажилын өңгө-деринче комсомолчу Виктор Чурганов улуг кичөөңгө салып, кызыл ажилды келгени демгелгө чогутур.

Сталин область. Горловка хоорайда магазинер четкени калбартып турар. Чоокта чаз Сталин аттыг шөлдүг улуг университет ажилгынын. Инда азын-бүрү барааннар бар. Чурукта: Чаз университеттин кирер экинине. Чуруу С. Гендельманнын. СЭТА-ның пресс-фотокамы.

Чаз дүжүтүгү таразын хууулеп алырынга белеткел

СТАВРОПОЛЬ. Крайның белеткел организациалары чаз дүжүтүгү таразын хууулеп алырынга белеткелди калбартып турар. Чер болганда тараа шыгжар черлерин септелген болган чаз черлерин туудушкуну чоруп турар, деригелерин сеп-төп кылдып, чык дүжүр-чүдүрер ажил-дарын механизациялап турар. Крайда 3 элеваторларын кылдып турар, оларнын бирини Изобильненскийде. Ол ажаап алышкынын эгелек чедир белен болур. Элеваторлар чаз бөдү-берикчилер-биле, улам-на болжазыратынган транспорттар-биле, күчүлүг тараа арыглар машиналар-биле деритип турар.

Бүгү-дө элеваторларын болгаш белеткел пункттарынын чык дүжүр-чүдүрер ажилдары дозуу-биле механизацияланган турар. (СЭТА).

Хөвөң парывыр ховуларда

Чурттуң колхозтары болгаш совхозтары хөвөң тарылганын планын күөстөшкөн. Ол культураның тарылганынын кол шөг-деринде дески үнүш эгелек.

Таджикистанда, Узбек ССР-нин Сурхай-Дарын болган Бухара областтарында хөвөң баштайгы чайгы ажаалаан өгө-лей берген. Хөвөңчилер гектар бүртүгүндө 80—100 мун үнүштерин өстүрүп үндүр-ерин чедип ап турар. (СЭТА).

